

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/9952/2024

Tampereen kaupungin lausunto

Hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain muuttaminen

Huomiot muutosehdotuksista Tampereen kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä. Tampereen kaupunki pitää esitettyjä sähköistä asiointia edistäviä muutoksia lähtökohtaisesti kannatettavina.

Lainsäädäntömuutoksen lähtökohta ja tavoite on hyvä sekä kansalaisten ja helposti saavutettavien palveluiden että ympäristön kannalta. Tampereen kaupunki kiinnittää kuitenkin huomiota eritasaisten digitaidot omaavien kansalaisten yhdenmukaisen kohtelun varmistamiseen sekä uudistuksen vaatiman neuvonnan ja tuen riittävään järjestämiseen ja resurssointiin. Lisäksi suunniteltu uudistus perustuu vahvasti valtion viranomaisten prosesseihin, joissa henkilötunnusta käsitellään usein asioinnin yhteydessä. Kuntien asianhallinnan järjestelmät eivät perustu samalla tavalla henkilötunnuksen hallintaan, ja siksi ehdotettu malli vaatii kuntien sähköisiä tiedoksiantoja välittäviin järjestelmiin merkittäviä muutostarpeita sekä tarpeen arvioida henkilötunnuksen käsittelyn lisäämistä näin laajassa mittakaavassa.

8 d §

Yli 15-vuotiaan alaikäisen avatessa Suomi.fi-viestit –tilin, tulee säätelyssä varmistaa huoltajan oikeus pystyä olemaan tietoinen tilin avaamisesta ja alaikäisen lapsen saamista viesteistä. Viranomaisen vastuusta toimittaa viestit tällöin myös huoltajalle on maininta vain perusteluissa - velvoite pitäisi nostaa säännösten tasolle.

11 §

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta

Tampereen kaupunki kannattaa ehdotusta, että lain 11 §:n säätelyä sovellettaisiin jatkossa kaikkiin viranomaiselle toimitettuihin sähköisiin asiakirjoihin. Tämä selkeyttäisi sähköisten asiakirjojen saapumisen määräaika-säätelyä nykyisestä.

18-19 b §:t

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttaminen

Huomiot tiedoksianto koskevista ehdotuksista

Esityksessä ehdotetaan, että eräisiin oikeushallinnon viranomaisiin ja tuomioistuimiin koskeviin säädöksiin lisättäisiin sähköisen tiedoksiantotavan käytön edistämiseksi velvollisuus ilmoittaa vireillepanoasiakirjassa vireillepanijan henkilötunnus sekä tiettyjen muiden asian käsittelyyn liittyvien henkilöiden kuten laillisen edustajan tai asiamiehen, vastaajan ja todistajan henkilötunnukset.

Kunnissa käsitellään paljon hallintoasioita, joissa henkilötunnuksen pyytämistä asianosaiselta ei ole pidetty tarpeellisena. Suomi.fi -tiedoksianto kuitenkin edellyttää henkilötunnuksen käyttöä. Nykyisessä toimintamallissa sähköpostilla tapahtunut tiedoksianto on mahdollistanut esimerkiksi kaavamuistutuksissa useiden kymmenien muistutuksen saajien sähköpostien kopioimisen tiedoksiannon yhteystietoihin. Mikäli tiedoksianto jatkossa edellyttää henkilötunnusta, tulee henkilötunnukset kirjata yksittellen käsin järjestelmään ja näin myös henkilötunnusten käyttö asianhallintajärjestelmissä laajenee.

Ehdotusluonnoksessa ei ole käsitelty henkilötietojen suojaa ja käsittelyperustetta henkilötunnukselle kuntien kannalta. Tähän liittyy myös kysymys käsiteltävien henkilötietojen säilytysajoista, joka sekin voi edellyttää esimerkiksi kaikkien kuntien käyttämiltä järjestelmätoimittajilta muutoksia. Ehdotusluonnosta tulee täydentää tältä osin.

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

Tampereen kaupungilla ei ole lausuttavaa soveltamisalan muuttamista koskevista kohdista.

Oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttaminen

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

Tampereen kaupungilla ei ole lausuttavaa oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttamisesta.

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

Tampereen kaupungilla ei ole lausuttavaa oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttamisesta.

Tuomioistuinmaksulain muuttaminen

Huomioiden oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

Tampereen kaupungilla ei ole lausuttavaa tuomioistuinmaksulain muuttamisesta.

Vaikutusarvioinnit

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

Vaikutukset viranomaisiin

Ehdotetut muutokset lisääisivät merkittävästi henkilötunnusten käsittelyä kuntien tietojärjestelmissä. Suomi.fi -Viestien lähettäminen edellyttää vastaanottajan henkilötunnusta, jota kunta ei lähtökohtaisesti rekisteröi järjestelmiinsä ellei sillä ole asian käsittelyn kannalta muuten merkitystä. Henkilötunnusta tulisi käsitellä rajoitetusti vain niissä tapauksissa, kun asian käsittely ja palvelun tarjoaminen sitä edellyttää. Henkilötunnuksen edellyttämistä tulisi ehdotuksessa käsitellä myös tietosuojan näkökulmasta. Suuressa osassa hallintoasioita ei kysytä nykyisin henkilötunnusta, mutta jatkossa tiedoksianto saattaisi edellyttää asiakkaalta sen antamista. Lisäksi henkilötiedon säilytysaika tulisi ehdotuksessa käsitellä.

Nykyisissä järjestelmissä ei myöskään ole mahdollistettu henkilötunnuksen keräämistä tai tallettamista. Käytössä olevien ohjelmistojen osalta pelkkä Suomi.fi -viestien rajapintaan kytkeytyminen ei riitä, vaan muutokset edellyttävät muutoksia esimerkiksi käyttöliittymiin, työnkulkuihin, tietokantoihin sekä tietoturvan muutoksiin. Näistä aiheutuvat kustannukset ovat merkittäviä, etenkin kun muutoksia vaativia järjestelmiä on suuri määrä.

Esimerkiksi maankäytön, rakennusvalvonnan ja ympäristöpalveluiden tehtävissä viranomaisella on tarve lähettää vastaanottajalle suuriakin tiedostoja. Palvelun tulisi täyttää vaatimukset myös näiden tiedostojen toimittamiselle.

Esityksessä on mahdollisuus hakea poikkeuslupaa lain vaatimuksiin. Suurissa kaupungeissa sähköisiä tiedoksiantoja käsitellään useissa tietojärjestelmissä, ja vaikka nämä järjestelmät täsmällisesti tunnistettaisiin sellaisiksi, että niiden integrointi Suomi.fi --viesteihin ei ole toiminnallisesti, taloudellisesti tai tietoturvallisesti tarkoituksenmukaista, on poikkeuslupien anominen ja perusteleminen viranomaiselle merkittävä hallinnollinen taakka.

Lisäksi vaikutuksista viranomaisiin puuttuu kunnallisiin viranomaisiin kohdistuva vaikutus digituen tarjoamisesta kansalaisille. Esityksessä arvioidaan, että vuoden 2026 alussa noin kaksi miljoonaa uutta käyttäjää tulisi Suomi.fi -viestien käyttäjiksi. Vaikka kaikki käyttäjät eivät tukea tarvitsekaan,

tulee tukea tarvitsevien henkilöiden määrä olemaan huomattava. On huomattava, että myös palvelusta luopuminen edellyttää kykyä asioida sähköisesti ja siitä luopuva henkilö hyvin todennäköisesti tarvitsee tukea asiointiinsa. Neuvonnan edellyttämää resursointia ei ole huomioitu ehdotetuissa lainsäädännön muutoksissa.

Jatkovalmistelussa olisi syytä huomioida, että kunnissa on jo lähtötilanteessa merkittävästi sähköistä asiointi, eivätkä saavutettavissa olevat säästöt ole niin suuria kuin valtion toimijoilla saattavat olla.

Yhdenvertaisuusvaikutukset

Kaikilla kansalaisilla ei ole yhdenvertaisia valmiuksia ja osaamista digitaalisten palveluiden hyödyntämiseen, ja tämä on esityksessäkin tunnistettu. Vaikutusten arvioinnissa on myös tunnistettu tilanteita, joissa palvelun käyttöönotto tai käyttäminen saattavat aiheuttaa haasteita henkilöille, joilla on alempi digikyvykyys. Ehdotuksessa kuitenkin sivuutetaan digituen tarjoaminen todeten, että sitä on saatavilla jo olemassa olevista kanavista, joita ei mitenkään resursoida tässä säätelyssä.

Tampereen kaupunki huomauttaa, että kaikki kansalaiset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa nykyisen digituen tarjonnan suhteen. Tuen tarjonta on käytännössä täysin kuntien ja kolmannen sektorin varassa, eikä sitä ole mitoitettu tarjoamaan laajamittaista tukea, joka väistämättä on tarpeellinen näin laajan digipalveluiden ohjaamisen mahdollistamiseksi. Esityksessä tulisi tarkastella digituen tarjoamista ja osoittaa siihen riittävä resursointi. Esityksessä sivuutetaan tosiasia, että suunnitellun toimintamallin ja sen tuottamien säästöjen realisoituminen edellyttää sitä, että kansalaiset ovat tietoisia palveluista, sen toimintalogiikasta ja lopulta osaavat palvelua käyttää. Esityksessä tuen järjestämisen kustannukset vyörytetään nykyisten digituen tarjoajien maksettavaksi, eli käytännössä kuntien.

Muut huomiot Lain toimeenpanon tueksi kuntakentässä laajasti käytettyjen järjestelmien rajapinta- ja toiminnallisuusmuutokset kannattaisi neuvotella ja toteuttaa keskitetysti. DVV:llä voisi olla rooli keskitettyjen muutosten toteuttamisessa. Näin välttyttäisiin tilanteelta, jossa moni kunta tilaa ja maksaa saman muutoksen laajasti käytetyssä järjestelmässä ja varmistettaisiin myös pienten kuntien mahdollisuudet täyttää lain asettamat velvoitteet.